Zieleń

10

mgr inż. Barbara Hoffmann, mgr Michał Kałwiński, mgr Mirosława Lisiecka, mgr Iwona Ludwiczak, mgr Ewa Raczkowska,

1. Wstęp

Zieleń jest jednym z głównych czynników kształtujących środowisko człowieka w mieście. Zachodzi więc potrzeba aby w strukturze przestrzennej miasta następowało celowe lokalizowanie terenów zieleni, ich kształtowanie i pielęgnowanie w zależności od lokalnych warunków. Tereny zieleni spełniają doniosłą funkcję biologiczno-sanitarną regulującą bioklimat, wpływają na czystość powietrza, ujemnie je jonizując, oczyszczają atmosferę z zanieczyszczeń gazowych, wyciszają hałas uliczny, chronią przed wiatrami stwarzając naturalne ekrany akustyczne. Zieleń spełnia ponadto inne funkcje. Zaspokaja potrzeby estetyczne człowieka w najbliższym jego otoczeniu - funkcja estetyczna. Ożywia miasto, tworzy ciekawe wnętrza przestrzenne, podkreśla wartość architektury. Zasłania fragmenty brzydkie i nieciekawe. Wypoczynek w otoczeniu zieleni jest źródłem regeneracji sił człowieka a przy tym uczy poszanowania tej zieleni - funkcja społeczna, dydaktyczno wychowawcza. Podnosi stan zdrowotny ludności miejskiej działając korzystnie na stan psychiczny. Zieleń ogrodów działkowych, przydomowych a także tereny gospodarki rolnej i leśnej spełniają funkcję gospodarczą.

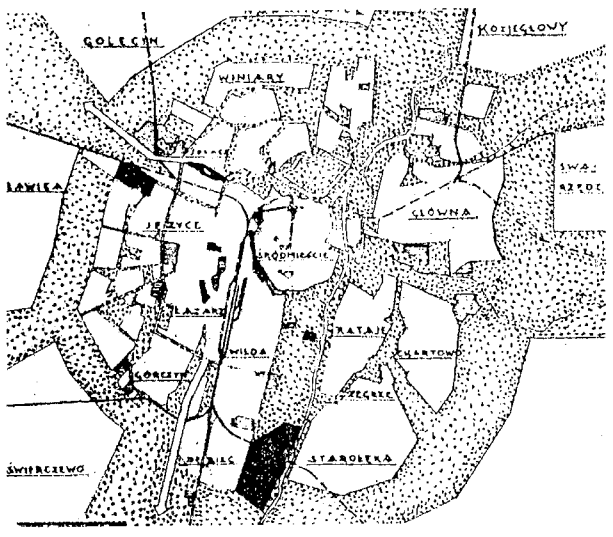
Tereny zieleni na obszarze Poznania są efektem uwarunkowań historycznych, szczególnie w centrum miasta oraz naturalnych cech krajobrazu. Uwarunkowania te umożliwiają harmonijne wytworzenie systemu pierścieniowo - klinowego, pozwalającego na prawidłowe pełnienie przez zieleń swych funkcji i stanowiącego istotny element układu urbanistycznego miasta.

1.1. Rys historyczny

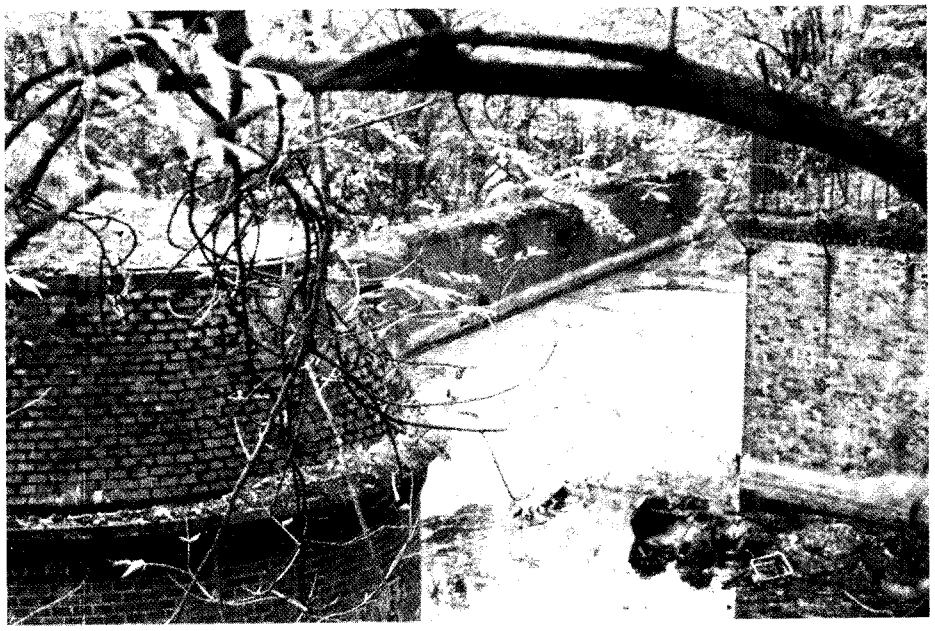
Na cenne walory przyrodnicze i charakterystyczną rzeźbę terenu z krzyżowym układem dolin rzecznych, stwarzających niepowtarzalne, szczególne możliwości wprowadzenia dużych zespołów zieleni do organizmu miejskiego, zwrócił uwagę w 1925 roku prof. Adam Wodziczko - propagator idei wprowadzania wolnych, niezabudowanych przestrzeni pełnych zieleni i słońca do zwartej zabudowy miasta.

Projekt systemu zieleni oparty na klinach opracowano w latach 1930 - 1934 pod kierunkiem prof.WładysławaCzarneckiego. W projekcie wykorzystano naturalne położenie miasta na osi dolin rzecznych biegnących w kierunku północ - południe /rz. Warta/ oraz wschód - zachód /rzeka Cybina i rzeka Bogdanka/ i zaproponowano utworzenie czterech klinów zieleni:

- golęcińskiego (zachodniego)
- cybińskiego (wschodniego)
- dębińskiego (południowego)
- naramowickiego (północnego).

Rysunek 10-1
Schemat zieleni miasta wg. Wł. Czarneckiego (1932r.)

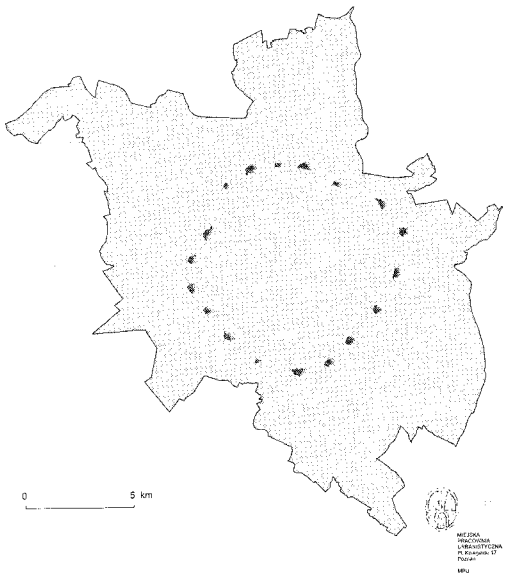
zdjęcie nr 10-1 **Fort IXa Dębina**

Kliny te w najbliższej okolicy centrum miały charakter parkowy a w częściach położonych z dala od centrum - charakter leśny, łącząc się z lasami w Puszczykowie, Promnie i Dziewiczej Górze.

Najstarsze historycznie obiekty zieleni pierwszego (wewnętrznego) pierścienia to ślad przebiegu średniowiecznych obronnych murów miasta. Z pierścienia- do chwili obecnej- zachowały się: Park Chopina o powierzchni 1,87 ha położony pomiędzy ulicami: Za Bramką, Podgórną i Wrocławską oraz zieleńce na dziedzińcu Szpitala Miejskiego przy ul. Szkolnej, na Wzgórzu Przemysława między ulicami Franciszkańską a Góra Przemysława, Ogród przy Pałacu Działyńskich od strony ul. Franciszkańskiej, zieleniec przy ul. Masztalarskiej.
Zieleń ta nie tworzy zwartego pierścienia. Ma charakter zieleni plamowej przedzielonej zwartą zabudową Starego Miasta.

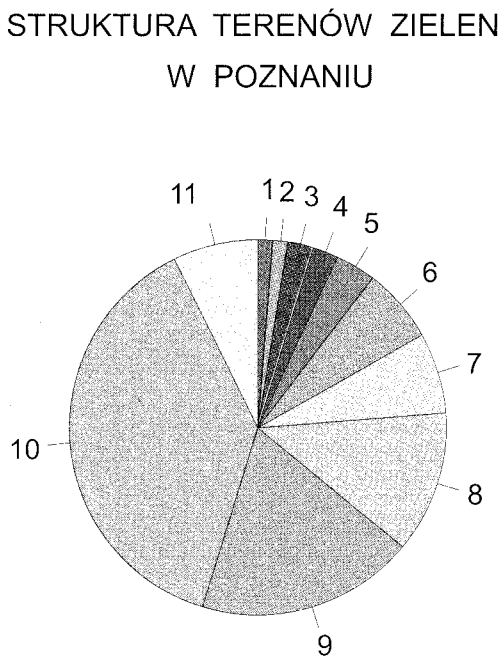
Drugi pierścień tworzyły przede wszystkim Wały:
Ksiecia Józefa - obecnie ul. Generala Kutrzeby
Stanislawa Leszczyńskiego - obecnie al. Niepodległości
Stefana Batorego - obecnie al. Niepodległości
Wazów - obecnie H. Wieniawskiego
Zygmunta Starego - obecnie al. Niepodległości
Wladyslawa Warneńczyka - obecnie ul. Królowej Jadwigi
Królowej Jadwigi - obecnie Królowej Jadwigi
Księcia Józefa - obecnie Księcia Józefa
Tadeusza Kościuszki - obecnie ul. Tadeusza Kościuszki
Jana III Sobieskiego - obecnie ul. Tadeusza Kościuszki
Zygmunta Augusta - obecnie ul. Tadeusza. Kościuszki
Kazimierza Jagiellończyka - obecnie ul. Tadeusza Kościuszki
Wladyslawa Jagiełły - obecnie ul. Krakowska
Kazimierza Wielkiego - obecnie ul. Kazimierza Wielkiego
Drugi pierścień stanowiła także zieleń miejska założona na obszarze zlikwidowanych nowopruskich fortyfikacji i terenach leżących w pobliżu: Park H. Dąbrowskiego, Park Lubuski, Park K. Marcinkowskiego, Park H. Wieniawskiego Park A. Mickiewicza, Park St. Moniuszki, zieleń Cmentarza Zasłużonych Wielkopolan.
W celu zamknięcia pierścienia istniały (niezrealizowane) plany adaptacji terenów pofortecznych położonych na prawym brzegu Warty.
W skład omawianego pierścienia wchodziły także zieleńce, m.in. istniejące do dzisiaj przy ulicach Karmelickiej, Fredry, Strzeleckiej , Zielonej.
Trzeci pierścień stanowił pas zieleni obwodowej m.in. zieleni fortów okołomiejskich. Liczne z obiektów pozostały i zachowały się do dziś w dobrym stanie.

Rysunek 10-2 **Zieleń fortów.**

W okresie okupacji kontynuowano realizację polskich projektów rozbudowy zieleni peryferyjnej, klinów i pasów parkowo - leśnych.
System klinów zachowano we wszystkich powojennych planach zagospodarowania przestrzennego począwszy od planu z 1948 roku. Tematyką terenów zieleni w planie zagospodarowania przestrzennego w 1962 roku zajmował się Bernard Lisiak (generalnym projektantem planu był Zygmunt Paszek), w 1975 roku - Włodzimierz Cofta (generalnym projektantem planu był Tadeusz Gałecki). We wspomnianych planach przestrzennego rozwoju miasta kontynuowana była idea wykorzystania warunków naturalnych i terenów biologicznie czynnych dla rozbudowy i utrwalania wielkoprzestrzennego układu zieleni m. Poznania.
Nieprzemyślane lokalizacje budowlane, zniszczenia zieleni umniejszyły i zdeformowały możliwość kształtowania go według zaprojektowanego systemu.
W obecnie obowiązującym Miejscowym Planie Ogólnym Zagospodarowania Przestrzennego m. Poznania uchwalonym 06.12.94 roku (uchwała RMP nr X/58/II/94) ustala się m. in utrzymanie i wzbogacenia zieleni śródmieścia, utrzymanie i poszerzenie istniejących klinów zieleni poprzez wykorzystanie terenów wartościowych przyrodniczo oraz zalesianie i zadrzewianie zaniedbanych , zdewastowanych powierzchni, realizację południowo - zachodniego klina (opartego na strumieniu Junikowskim oraz południowo - wschodniego klina zieleni (opartego na rz. Kopli i Głuszyna).

rysunek 10-3 **Struktura terenów zieleni w Poznaniu**

2. Stan istniejący

Pojęcie zieleni mającej udział w kształtowaniu krajobrazu miasta jest bardzo szerokie.
Na podstawie klasyfikacji terenów zieleni wg Władysława Czarneckiego omówienia wymagają:

1. Zieleń dostępna (otwarta).
   parki, zieleńce, zieleń przyuliczna, parki leśne
2. Zieleń o specjalnym przeznaczeniu, dostępna całkowicie (otwarta) lub częściowo zieleń towarzysząca komunikacji, ogrody dydaktyczne (ogród zoologiczny, ogród botaniczny, ogród dendrologiczny, ogród farmakognostyczny), ogrody działkowe.
3. Zieleń towarzysząca tereny przy zakładach pracy, szpitalach, tereny sportowe, ogrody dziecięce, zieleń cmentarna, zieleń osiedlowa, przydomowa.
4. Tereny gospodarki rolnej i leśnej.
5. Tereny wycieczkowo - wypoczynkowe lasy komunalne (jako uzupełnienie systemu zieleni miejskiej).

Powyższą klasyfikację uzupełnić należy, wg Miejscowego Ogólnego Planu Zagospodarowania Przestrzennego m. Poznania o tereny stanowiące szczególne formy ochrony przyrody:

- rezerwaty
- użytki ekologiczne
- zespoły przyrodniczo - krajobrazowe
- pomniki przyrody

2.1. Zieleń dostępna

2.1.1. Parki.

Obejmują obiekty o powierzchniach w zasadzie powyżej 2 ha, przeznaczone dla popularnych i powszechnych form wypoczynku. Wykaz wszystkich parków wraz z ich rozmieszczeniem przedstawiono na mapce
Parki będące w gestii Wydziału Ochrony Środowiska obejmują obszar o łącznej pow. 436,24 ha. W tym parki zabytkowe 45,59 ha.

A. Parki zabytkowe:
- Park Chopina pow. 1,82 (schyłek XVII wieku jako ogród Braci Jezuitów)
- Park Mickiewicza pow. 3,54 ha (1907-1910)
- Park Moniuszki pow. 2,19 ha (1903-1910)
- Park Wieniawskiego pow. 2,68 ha (1903-1910)
- Park H.Dąbrowskiego pow. 5,73 ha (lata 50-te XX w)
- Park Marcinkowskiego pow. 9,47 ha (1905-1906)
- Park Lubuski pow. 4,55 ha (lata 50-te XX w)
- Park Sołacki pow. 14,60 ha 1913
- Park Kurpińskiego pow. 1,01 ha (data założenia 1939)

B. Pozostałe parki:
- Park Cytadela pow. 100 ha (1961-76) jako obiekt i cmentarz jest przedmiotem ochrony
- Park Szelągowski pow. 3,46 ha (początek XIX wieku)
- Park przy Obornickiej pow. 2,80 ha (1974-75)
- Park przy ul. Amii Poznań pow. 2,93 ha (1955-60)
- Park przy ul. Północnej pow. 2,53 ha (1955-60)
- Park przy Osiedlu Bolesława Chrobrego pow. 5,60 ha (rozpoczęcie budowy 1986)
- Park 35 - Lecia pow. 7,30 ha (1984)
- Park Gagarina pow. 4,31 ha (lata 60-te XXw)
- Park Kosynierów pow. 1,72 ha (po 1945 roku)
- Park przy Osiedlu Wichrowe wzgórza pow. 5,54 ha (1989)
- Park między mostami Królowej Jadwigi a Św. Rocha pow. 5,13 ha (1950-60)
- Park przy ulicach Serbskiej - Rakoczego pow. 1,90 ha (1994)
- Park 1000 - lecia pow. 26,30 ha (1966-1970)
- Park Świętojański pow. 2,35 ha (1971-72)
- Park Maltański pow. 21,87 ha (lata 50-te i 60-te XXw)
- Park Nadwarciański pow. 4,14 ha (lata 50-te XXw)
- Park przy Osiedlu Armii Krajowej pow. 4,12 ha (1988-91)
- Park przy Osiedlu Tysiąclecia pow. 8,80 ha (1986-1995)
- Park przy Osiedlu Czecha - Rusa pow. 6,60 ha (1986)
- Park Kasprowicza pow. 9,28 ha (1936-1939)
- Park Zwycięstwa pow. 3,75 ha (po 1945)
- Park Górczyński pow. 2,82 ha (lata 50-te XXw)
- Park Raszyński pow. 2,07 ha (lata 70-te XXw)
- Park przy Jeziorze Rusalka pow. 95,32 ha (1940 - 1942)
- Park Lasek Golęciński pow. 14,80 ha (1968-72)
- Park Wodziczki pow. 7,06 ha (1963-72)
- Park im. Jana Pawła II pow. 25,0 ha (1970)
- Park Lasek Dębiec pow. 3,70 ha (1950-60)
- Błonia Wildeckie pow. 2,29 ha (1960-70)

Jako datę założenia przyjęto rok, w którym obiekt zaczął pełnić rolę ogólnodostępnego parku.

Zabytkowy jest również Park Wilsona o pw. 7,19 ha będący w gestii Zakładu Budżetowego - Palmiarnia Poznańska obejmuje obiekt: Palmiarnia o pow. 4000 m^2 ,która została udostępniona zwiedzającym po generalnym remoncie i rozbudowie w 1992 r. Początki Palmiarni o pow. 534 m^2 sięgają roku 1910. Obecnie jest botaniczną placówką wystawowo-dydaktyczną. W 10 pawilonach zgromadzono roślinność klimatu śródziemnomorskiego, subtropikalnego, tropiku, sawanny, pustyń Ameryki i Afryki oraz kolekcję ryb egzotycznych.

Na terenie Poznania znajdują się też parki oraz większe powierzchnie starodrzewia, często o charakterze zabytkowym, które są we władaniu różnych jednostek bądź osób fizycznych.

Na mapie naniesiono parki, zieleńce i ogrody o charakterze zabytkowym tj. wpisane do rejestru zabytków lub usytuowane na obszarze objętym ścisłą ochroną konserwatorską.

Wszystkie te obiekty podlegają nadzorowi konserwatora zabytków i bez jego zezwolenia nie wolno dokonywać żadnych zmian na ich terenie.

Ich stan zachowania jest różny w zależności od rangi jaką właściciel przywiązuje do zieleni. Od prawidłowo utrzymanych i zadbanych przez sporadycznie pielęgnowane do zaniedbanych, zdegradowanych i całkowicie opuszczonych.

Brak pełnych danych odnośnie powierzchni części z nich.

Przy zbieraniu danych stwierdzono konieczność dalszego rozpoznawania stanu obiektów o charakterze zabytkowym.

2.1.2. Zieleńce.

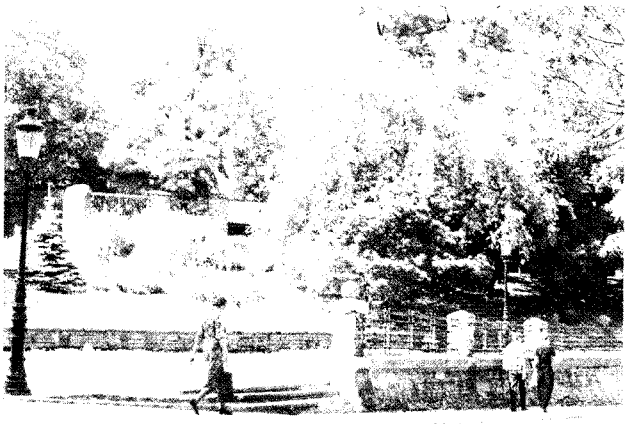
Stanowią zbiór obiektów przeznaczonych do krótkiego wypoczynku, spacerów i ozdoby, na ogół o niewielkiej powierzchni do 2 ha. W Poznaniu jest 117 takich obiektów o powierzchni 86,92 ha. Niektóre zmieniły swoją funkcję z powodu przekroczenia pojemności rekreacyjnej, zmian w układzie komunikacyjnym miasta itp. Z uwagi na ciągłe zmiany zasięgu funkcji miejskich zieleńce niekiedy ulegają redukcji. Zabudowa zajęła ładnie zagospodarowany zieleniec przy ulicy Strzeleckiej i Królowej Jadwigi, przy ulicy Chociszewskiego, na Placu Wiosny Ludów czy też przy ulicy Półwiejskiej.

zdjęcie 10-2
Park Wodziczki

zdjęcie nr 10-3
Park A. Mickiewicza

zdjęcie nr 10-4
Zieleniec na Górze Przemysława

zdjęcie 10-5
Zieleń przy ul. Kochanowskiego

Areał zieleni śródmieścia może być powiększony przez odpowiednie zagospodarowanie podwórzy, pasaży, tworzących nieraz ciekawe, godne uwagi wnętrza.

2.1.3. Zieleń przyuliczna.

Według stanu na 1992 rok ilość drzew przyulicznych na terenie miasta przedstawiała się następująco:
Stare Miasto 5 500 szt
Nowe Miasto 5 048 szt
Wilda 3 415 szt
Jeżyce 6 728 szt
Grunwald 6 328 szt
Razem 27 019 szt drzew.
Według stanu na grudzień 1995 r. ilość drzew przyulicznych wynosiła 26 020 szt.
Powyższe dane świadczą o znacznym zmniejszeniu ilości drzew, wszystkie drzewa wymagają prowadzenia starannych zabiegów pielęgnacyjnych.

2.2. Zieleń o specjalnym przeznaczeniu

2.2.1. Zieleń towarzysząca obiektom transportu

Przyrost tego rodzaju zieleni nastąpił żywiołowo w wyniku modernizacji i budowy nowych tras komunikacyjnych. Obecna jej powierzchnia wynosi 150 ha, w tym 130 ha zieleni założonej utrzymuje Zarząd Dróg Miejskich. Są to m.in. trasy: Warszawska - 11,8 ha., Katowicka - 11,5 ha, Serbska - 6,6 ha, Solna - 1,2 ha. Pozostała zieleń to powierzchnia porośnięta roślinnością w pasach rozgraniczenia drogi, nie pielęgnowana w latach ubiegłych a obecnie konserwowana sporadycznie. Prace związane z utrzymaniem urządzonej zieleni towarzyszącej komunikacji ograniczają się do niezbędnych prac porządkowych jak: koszenie trawy, chwastów oraz pozornej renowacji trawników polegającej na zbieraniu nadmiaru zasolonej gleby i sianiu trawy w pozostałe zasolone podłoże. Brakuje natomiast prac polegających na wzbogacaniu tych pasów w nasadzenia krzewów i drzew, poprawiających szeroko rozumianą funkcjonalność tych tras (zapobieganie oślepianiu kierowców, wygłuszanie hałasu) i polepszających walory estetyczne.
Zieleń na większości pętli tramwajowych i na dworcach autobusowych jest w gestii Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacji. Zasięgi części wymienionych terenów są uregulowane a niektóre w trakcie regulacji.

2.2.2. Ogrody dydaktyczne.

Poznań jako miasto uniwersyteckie posiada trzy ogrody dydaktyczne znajdujące się w gestii:

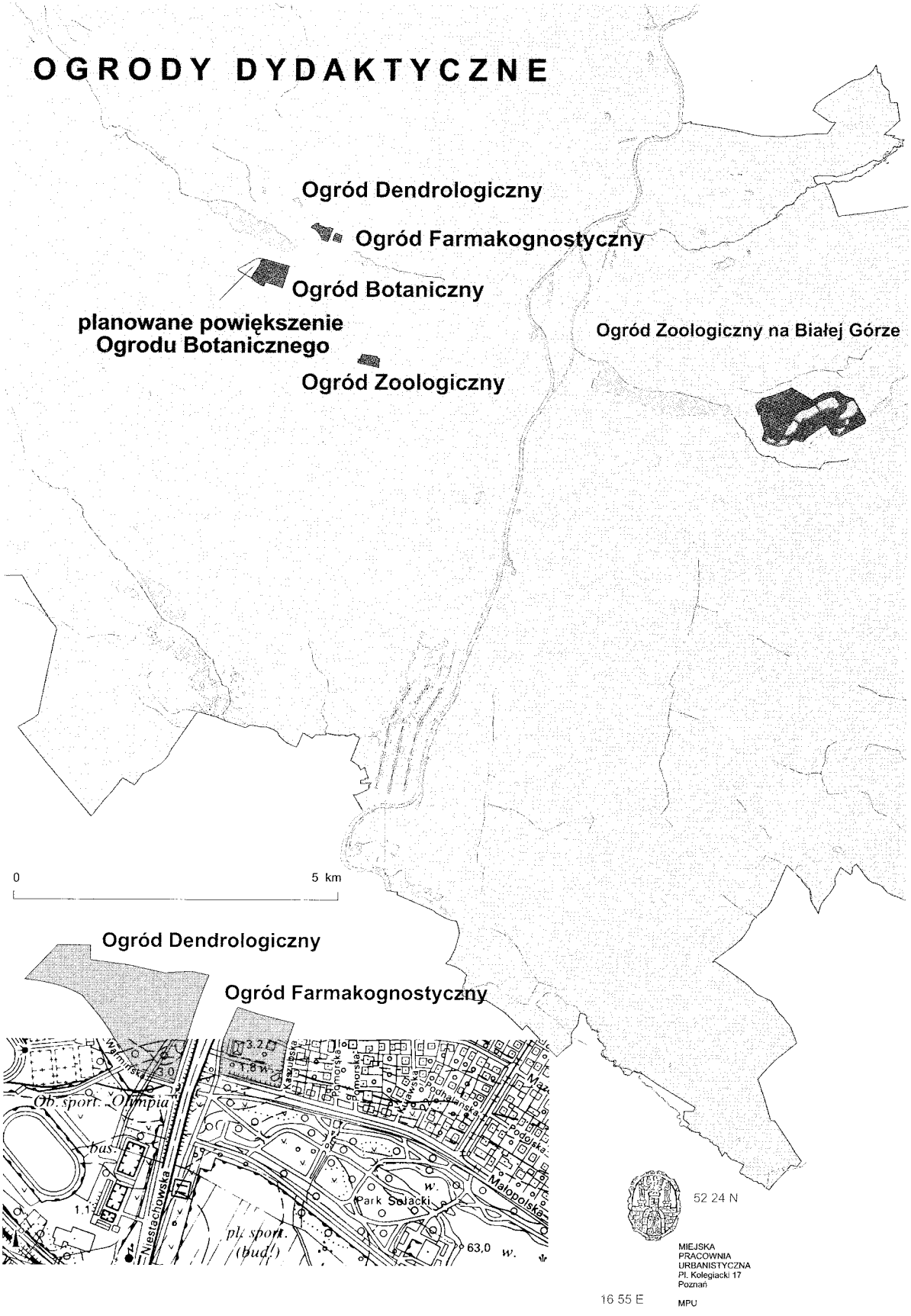
- Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza - **ogród botaniczny,**
- Akademii Rolniczej - **ogród dendrologiczny,**
- Akademii Medycznej - **ogród farmakognostyczny.**

Ogród botaniczny
Ogród botaniczny docelowo będzie obejmował 21.94 ha, obecnie posiada 17,2 ha a 4,74 ha przejmuje od Akademi Rolniczej. W 1925 r. tj. w roku jego otwarcia powierzchnia wynosiła 2,5 ha.
W ogrodzie przeważają kolekcje botaniczne zawierające ponad 8 tys gatunków i odmian roslin. Eksponowane one są w działach: roślin ozdobnych, geograficznym, ekologicznym, systematycznym, biologii i zmienności roślin. Ogród jest przede wszystkim placówką naukowo - dydaktyczną, a w okresie wiosenno - letnim pełni rolę ogólnodostępnego parku.

Ogród dendrologiczny
Zajmuje obecnie 4 ha. Jego ogólna powierzchnia została poważnie uszczuplona podczas budowy Trasy Niestachowskiej. Obiekt powstał w 1920 r. Stanowi fragment zachodniego klina zieleni. Na terenie ogrodu rosną prawie wszystkie gatunki drzew i krzewów występujących w lasach krajowych i ważniejsze pochodzenia obcego. Jest to enklawa dobrze zachowanego środowiska przyrodniczego w warunkach miejskich.

Ogród farmakognostyczny
Powstał w 1925 r. Po licznych zmianach własnościowych jest obecnie w posiadaniu Katedry Roślin Leczniczych Wydziału Farmacji AM w Poznaniu. Po okrojeniu powierzchni podczas budowy Trasy Niestachowskiej w latach 70-tych jego powierzchnia wynosi 1,2 ha. Na terenie ogrodu zgromadzono 1,5 tys gatunków roślin zielarskich. Obiekt jest zapleczem szkoleniowym dla studentów i lekarzy zainteresowanych zielarstwem oraz pracowników sklepów zielarskich.

rysunek 10-4 **Ogrody dydaktyczne.**

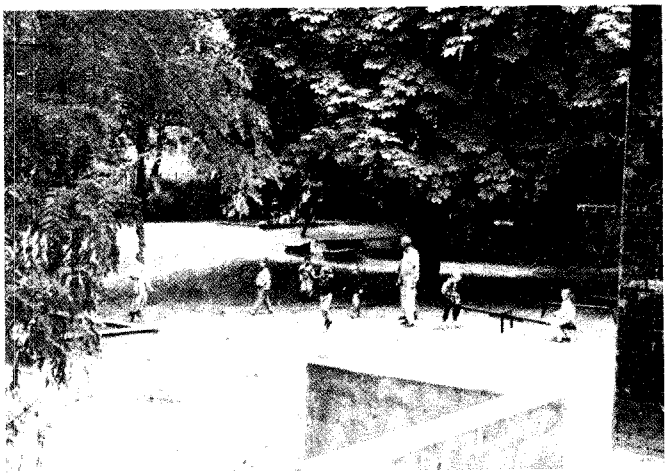

zdjęcie nr 6
Aleja Niepodległości

zdjęcie nr 7
Nowy Ogród Zoologiczny

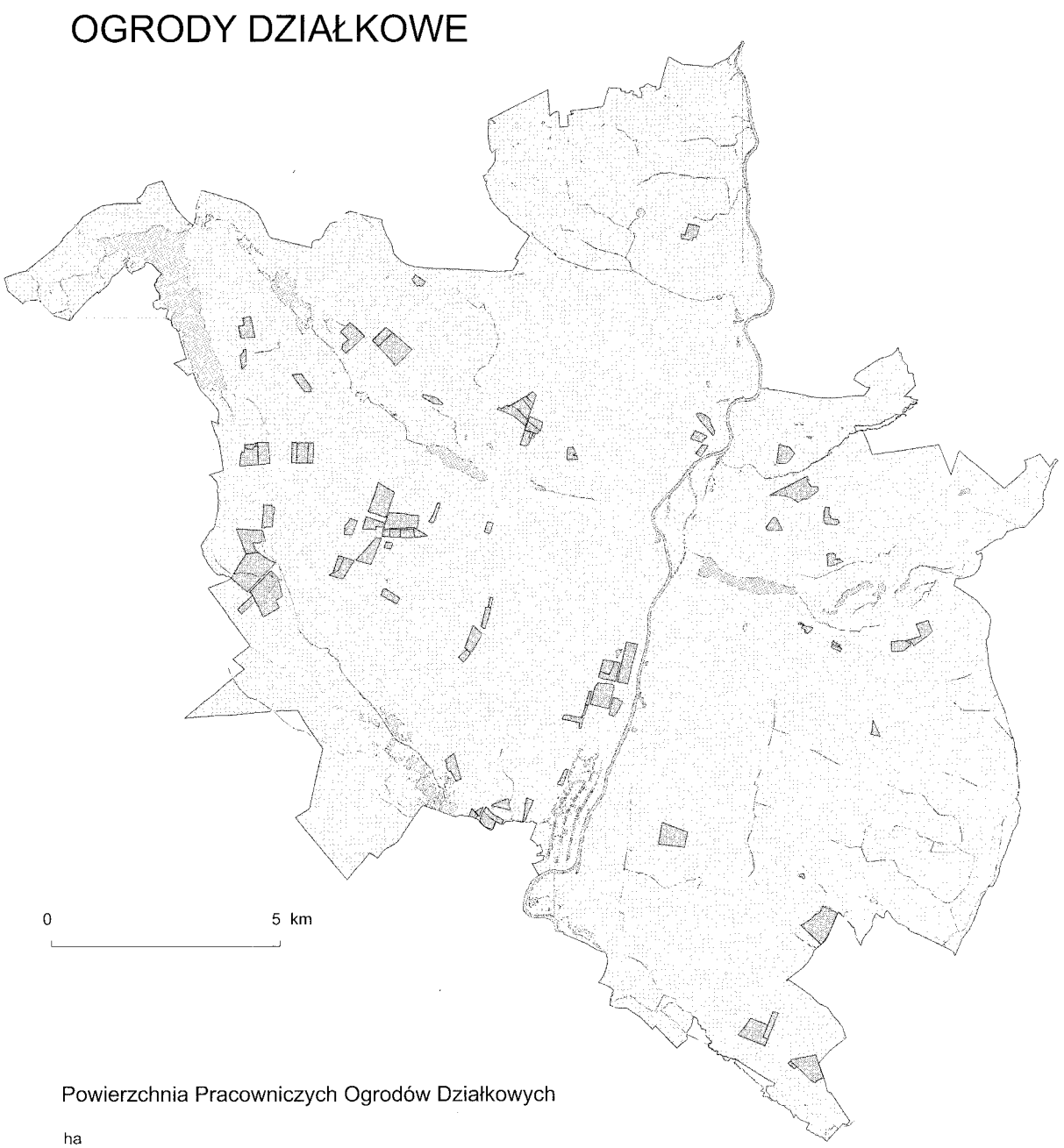

zdjęcie nr 10-8
Przedszkole przy ulicy S. Mielżyńskiego

zdjęcie nr 10-9
Zieleń przy ul. Kurlandzkiej

rysunek 10-5 **Ogródki działkowe.**

2.2.3. Ogrody zoologiczne.

Składają się na nie dwa obiekty:

Stary ogród zoologiczny

Stary ogród zoologiczny został założony w 1871r. Obejmuje powierzchnię 5,2 ha. Ogród ze względu na znajdujący się w znacznej części starodrzew stanowi ważny obiekt w tym rejonie wymagający bezwzględnego zachowania. Na terenie ZOO rozmieszczone są ciekawe elementy małej architektury i obiekty plastyczne.

Nowy ogród zoologiczny.

Obiekt wchodzi w skład klina maltańskiego, powstał w latach 1970 - 74. Bieżąco eksploatowany teren nowego ogrodu zoologicznego wynosi 117ha. Jego pola, lasy i stawy zmieniono w park różnych typowych środowisk zwierzęcych - najbardziej znanych a możliwych do pokazania w danych warunkach terenowych. Niektóre zwierzęta leśne poruszają się swobodnie po całym terenie. Duża rozległość terenu zabezpiecza je przed natarczywością zwiedzających.

2.2.4. Ogrody działkowe

Powierzchnia POD wynosi 826.73 ha i składa się na nią 95 szt kompleksów w tym działek 19.040 szt.Powierzchnia czasowych ogrodów zajmuje 10,3 ha. Ogrody działkowe są jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się w okresie powojennym składnikiem zieleni.

- w 1945 r - 206 ha - 25 obiektów
- 1960 r - 412 ha - 63 obiekty
- 1975 r - 567 ha - 77 obiekty
- 1990 r - 855 ha - 100 obiektów

Jak wynika z powyższych danych ogrody działkowe stanowią, w przypadku położenia w gęstej zabudowie miasta i jej bezpośrednim sąsiedztwie, poważną powierzchnię miejskiej zieleni o specjalnym przeznaczeniu.

Nie uda się zapewne obronić terenów, które są przeznaczone na cele określonych inwestycji miejskich przede wszystkim komunikacyjnych. Nie powinno się przeznaczać tych terenów pod usługi ogólnomiejskie, aktywizację gospodarczą, budownictwo mieszkaniowe lecz na zieleń ogólnodostępną. Nie należy także powtarzać błędu przeznaczając tereny przyrodniczo cenne lub urządzonej zieleni osiedlowej na ogrody działkowe.

2.3. Zieleń towarzysząca

W jej skład wchodzą przede wszystkim tereny przy zakładach pracy, ogrody dziecięce, tereny sportowe, przyszpitalne, zieleń osiedlowa, przydomowa, zieleń cmentarna.

Pierwszą i zarazem ostatnią inwentaryzację tych składników zieleni przeprowadzono w latach 70-tych w Zarządzie Zieleni Miejskiej. Kolejne reorganizacje nie przyniosły jej kontynuacji a wykonane ankiety zaginęły. Stąd przedstawione dane dotyczące powierzchni terenów zieleni towarzyszącej (poza cmentarzami) są jedynie orientacyjne. Świadczą jednak o istniejącym ogromnym zielonym zapleczu miasta, często niedocenianym, a z braku środków finansowych odsuwanym na dalszy plan.

2.3.1. Tereny przy obiektach zakładowych (przemysł, usługi).

Zieleń stanowi ważny element plastycznie urozmaicający monotonię obiektów przemysłowych, budynków zakładowych, punktów handlowo - usługowych. Przy urządzaniu tego typu tereny zieleni zajmowały niekiedy duże powierzchnie co bylo (i jest) dla miasta korzystne. Jako przykłady podano niektóre wybrane zakłady: Zakłady Rowerowe „ROMET" pow. zakładu 9 ha w tym zieleń 4 ha,
Zakłady Farmaceutyczne „POLFA" pow zakładu 13 ha w tym zieleń 8 ha
„Lech" Browary Wielkopolski S.A. pow. zieleni ok. 6 ha.

Stan utrzymania pozostałych obiektów jest różny w zależności od stopnia zainteresowania tymi terenami właścicieli oraz ich kondycji finansowej. Zieleń stwarza też szerokie możliwości jako element kompozycji współtworzącej z architekturą jakość przestrzeni. Niejednokrotnie ciekawe założenie, różnorodność dobrze utrzymanej zieleni stanowi obok reklamy element podnoszący prestiż firmy.

2.3.2. Tereny zieleni dla dzieci i młodzieży.

Tereny te można podzielić na dwie zasadnicze grupy:

- ogrody dziecięce - przy żłobkach, przedszkolach (od niewielkich rzędu kilkuset m^2 powierzchni przez średniej wielkości, do dużych - kilkuhektarowych), jordanowskie(np Młodzieżowy Dom Kultury przy Drodze Dębińskiej ok. 5 ha), place zabaw,

- ogrody szkolne - przy szkołach podstawowych, średnich, zawodowych, wyższych, specjalnych. np. tereny będące we władaniu Akademii Rolniczej (ok.11 ha.).

Zieleń tych obiektów służy jako piękna, żywa oprawa a także naturalne odgrodzenie od terenów przyległych. Niejednokrotnie łączy się ona z ogólnym systemem zieleni miejskiej lub np z zielenią osiedlową.

2.3.3. Treny sportowe.

W Poznaniu są rozrzucone we wszystkich dzielnicach miasta, niektóre zlokalizowane są w klinach zieleni.
Przykłady stanowią:

1. Golęciński Klub Sportowy Olimpia, ok.30 ha
2. Poznański Ośrodek Sportu i Rekreacji - Zakład Budżetowy z oddziałami:
    - Centrum ul.Chwiałkowskiego 7,4 ha
    - Malta 42,52 ha
    - Arena 5,58 ha
    - Ośrodek Przywodny Rataje 5,45 ha

Tereny zieleni przy obiektach sportowo-wypoczynkowych stanowią razem 85 ha.
W publikowanych normach (Władysław Czarnecki „Planowanie miast i osiedli" t.III) określa się dla terenów sportowych minimalną powierzchnię zieleni wewnętrznej 20-30 %.

2.3.4. Szpitale.

Zieleń przyszpitalną stanowią ogrody zamknięte, konieczne dla rekreacji pacjentów i odizolowania zabudowań szpitalnych od otoczenia.
Powinny mieć zadrzewioną strefę ochronną wzdłuż obwodu zewnętrznego działki. Pozytywny przykład stanowi Państwowy Szpital Kliniczny nr5 przy ul. Szpitalnej o pow. zieleni 4,6 ha . Dużą powierzchnię zieleni posiada Wojewódzki Szpital Zespolony przy ul. Lutyckiej - 7,5 ha, Zespól Zakładów Opieki Zdrowotnej Zarządu Służby Zdrowia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych ul.Dojazd - 3,7 ha, Państwowy Szpital Kliniczny przy ul. 28 Czerwca - 2 ha.

2.3.5. Zieleń osiedlowa

Wraz z rozwojem i rozbudową miasta powstało kilka parków spacerowo-wypoczynkowych, które stanowią enklawy zieleni wśród intensywnej osiedlowej zabudowy mieszkaniowej. Nie wszystkie projekty zostały zrealizowane. W międzyczasie część terenów przeznaczonych pod zieleń przeznaczono na dogęszczenie budownictwa np. Osiedle Świt Brzask.
Na „wolnych" terenach powstają niekiedy zespoły garaży (np na Osiedlu Winiary a także na innych osiedlach) oraz liczne, często szpecące otoczenie, obiekty handlowe.
Dużą powierzchnię stanowi zieleń poza parkowa, wypełniająca tereny pomiędzy budynkami administrowanymi przez Zarządy Spółdzielni. W 1985 roku powierzchnia ta wynosiła 357 ha. Według szacunkowych danych można przyjąć, że obecnie powierzchnia ta wzrosła do 460 ha.
Największe powierzchnie zieleni mają: Spółdzielnia Mieszkaniowa Lokatorsko - Własnościowa Osiedle Młodych - 151,4 ha; Poznańska Spółdzielnia Mieszkaniowa Piątkowo - 95,64 ha; Spółdzielnia Winogrady - 92,34 ha.

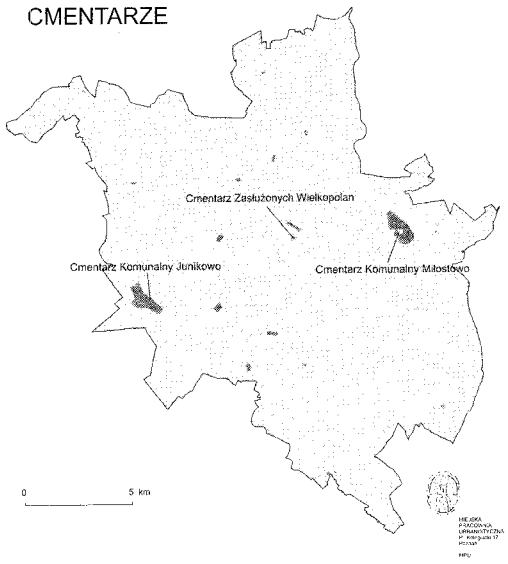
2.3.6. Zieleń osiedlowa - przydomowa.

Na obszarze Poznania znajduje się ponad 90 osiedli domków jednorodzinnych w ogrodach o łącznej powierzchni około 3720 ha. Stanowi to 14 % powierzchni całego miasta. Do największych osiedli należą: Szczepankowo, Podolany, Krzyżowniki, Świerczewo, Umultowo, Plewiska i Ławica. Zieleń ogrodów przydomowych ma duże znaczenie w kształtowaniu mikroklimatu miasta. W Miejscowym Planie Ogólnym Zagospodarowania Przestrzennego m.Poznania przewidziano zachowanie, uzupełnienie i umiarkowany powierzchniowy rozwój osiedli domów jednorodzinnych. Istotne jest, podobnie jak w przypadku ogrodów działkowych, że właściciele posesji sami uczestniczą w tworzeniu „zielonego miasta" dbając o jakość sadzonych roślin i ich pielęgncja.

2.3.7. Cmentarze.

Duży areał zieleni stanowią również cmentarze spełniając ważną rolę w krajobrazie i ogólnym systemie miasta. Cmentarze komunalne na Junikowie i Miłostowie łączą się z lasami komunalnymi, przylegają do ogrodów działkowych. Obiekty reprezentują różną koncepcję przestrzenną. Junikowo - cmentarz o układzie regularnym stanowi w zasadzie zamknięte wnętrze przestrzenne o powierzchni 93,7 ha.

rysunek 10-6 **Cmentarze**

Miłostowo - cmentarz o układzie krajobrazowym, leśnym posiada pożądane połączenia piesze w pasmach zieleni. Stanowi powierzchnię 98 ha.
Cmentarze parafialne mają łączną powierzchnię 40 ha. Dziewięć z nich to cmentarze zabytkowe. Są to:

- cmentarz przy kościele Św. Jakuba w Głuszynie, 0,27 ha;
- cmentarz przy drodze w kierunku Piotrowa w Głuszynie, 0,45 ha ;
- cmentarz p.w. Bożego Ciała przy ul. Bluszczowej, 6,2 ha;
- cmentarz Jeżycki przy ul. Nowina, 6,38 ha;
- cmentarz p.w. Matki Boskiej Bolesnej przy ul. Ściegiennego, 5,10 ha;
- cmentarz Zasłużonych Wielkopolan 1,83 ha

stanowią razem 20,23 ha.

zdjęcie 10-10 **Cmentarz Zasłużonych.**

2.4. Tereny gospodarki rolnej i leśnej

W granicach administracyjnych miasta znajdują się tereny należące do dawnych wsi podmiejskich w dużym procencie, dotychczas użytkowane rolniczo.
Na tych terenach zlokalizowane są różnego typu gospodarstwa ogrodnicze, warzywnicze, sadownicze, kwiaciarskie a nawet gospodarstwa rolniczo hodowlane.
Są one zaliczane do terenów zieleni jednak o specjalnym sposobie użytkowania.
Zlokalizowane są głównie w południowo-wschodniej części miasta (Szczepankowo, Michałowo, Spławie, Krzesiny, Piotrowo, Sypniewo, Głuszyna) i w części północno-zachodniej (Biedrusko, Morasko, Naramowice, Strzeszyn, Psarskie), w północno-wschodniej(Kicin)
Ich ogólna powierzchnia wynosi 8 655 ha co stanowi 33,1% powierzchni całego miasta.

zdjęcie nr 10-11 **Tereny rolne.**

Tereny te położone w rejonach o przewadze funkcji osadnictwa rolniczego , w planie zagospodarowania przestrzennego utrzymane zostały do ekstensywnego użytkowania rolnego.
Tereny gospodarki leśnej dotyczą w tym przypadku lasów państwowych i prywatnych o powierzchni 1261 ha., porozrzucanych, rozdrobnionych w częściach peryferyjnych miasta.

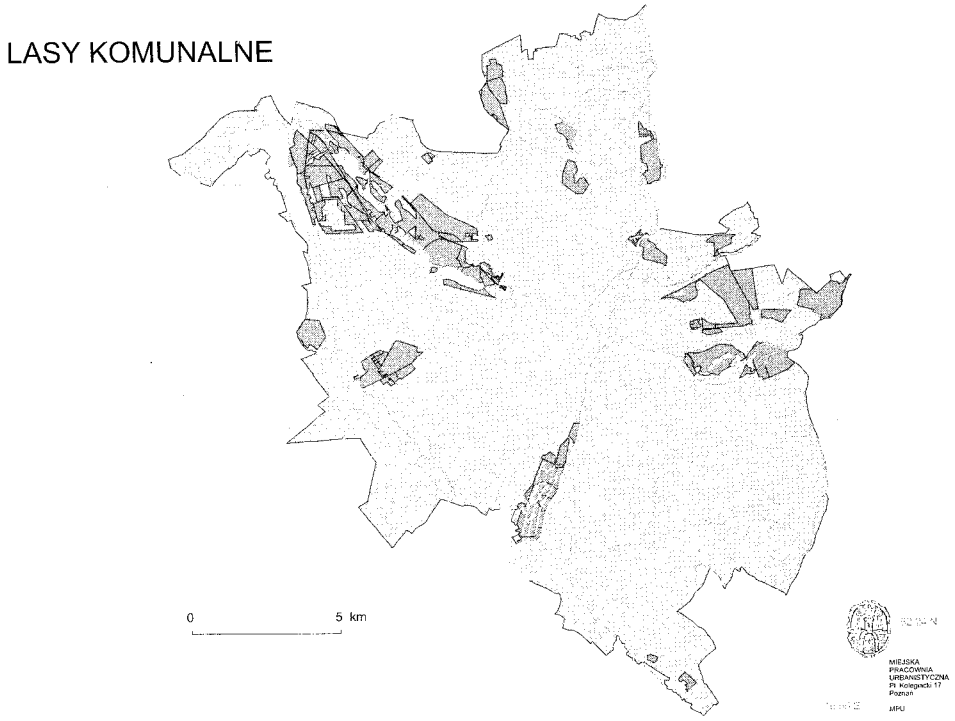
2.5. Tereny wycieczkowo - wypoczynkowe

2.5.1. Lasy komunalne.

Funkcje konserwacyjno zarządzające komunalnymi zasobami leśnymi pełni od 1.02.1990r samodzielny zakład budżetowy - Zarząd Lasów Komunalnych m.Poznania. Prace związane z ochroną i go-

spodarką leśną prowadzone są na powierzchni wynoszącej obecnie 2 553 ha w tym 81% stanowi powierzchnia leśna. Wykonywane są one na podstawie planu urządzenia lasu komunalnego m.Poznania obowiązującego na lata 1993-2002./. Obecny układ lasów komunalnych opiera się na wspomnianym już systemie pierścieniowo-klinowym zieleni. Dotyczy w szczególności klinów wschodniego, zachodniego i południowego.

Rysunek 10-12 **Lasy Komunalne.**

Wszystkie lasy komunalne należą do grupy lasów szczególnie chronionych („ lasy ochronne") z uwagi na ich położenie w granicach administracyjnych miasta(zgodnie z art.15, pkt 7 ustawy o lasach z dnia 28.09.1991r Dz.U. nr 101, poz. 444).

Zdjęcie 10-12 **Fragment Dębiny**

Drzewostany leśne narażone są na choroby i uszkodzenia spowodowane przez grzyby pasożytnicze, szkodniki owadzie, szkodliwe oddziaływanie emisji gazów i pyłów.

2.5.2. Tendencje na przyszłość.

Plany dotyczą następujących kierunków działania:

- maksymalizacja kształtowania bioróżnorodności lasu tj. dostosowanie do warunków mikrosiedliska, zaniechania stosowania schematów w cięciach pielęgnacyjnych, przebudowa drzewostanów jednogatunkowych, odejście od odnowień zrębami zupełnymi
- zachowanie wybranych ciągów lasów w stanie zbliżonym do naturalnego
- pielęgnowanie krajobrazu leśnego
- rekreacyjne zagospodarowanie lasu, wyposażenie terenu w urządzenia rekreacyjno wypoczynkowe.

3. Ocena, zagrożenia, wnioski.

Miasto nasze, jak wspomniano we wstępie, od dawna wyróżniało się dużą powierzchnią urządzonej zieleni i prawidłowym jej układem. Intensywny rozwój miasta w ostatnim półwieczu również zaowocował dużym wzrostem powierzchni założonych terenów zieleni, poprzez zwiększenie ilości nowych obiektów. Wiele z nich, umiejętnie zlokalizowanych na cennych z przyrodniczego punktu widzenia obszarach, charakteryzuje się zróżnicowaniem funkcji i należy do najładniejszych i najcenniejszych obiektów zieleni w Poznaniu.

W ostatnich latach (szczególnie w latach 80-tych) obserwuje się jednak znaczne zahamowanie przyrostu terenów zieleni (były i takie kiedy zieleni ubywało). Ograniczanie budowy nowych obiektów zieleni jest niezrozumiałe, ponieważ lokalizacje wielu

z nich przewidywano już w poprzednich planach zagospodarowania przestrzennego m.Poznania. Braki w realizacji stanowią dużą stratę ze względów przyrodniczych i krajobrazowych. Tereny przeznaczone niegdyś pod zieleń są już często w znacznym stopniu zniszczone a dewastacja i degradacja ich trwa nadal i może się nasilić. Fakt ten może także nie sprzyjać pełnej realizacji obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego (nowy plan, zatwierdzony w 1994 roku daje duże możliwości realizacji dużych założeń zieleni), bowiem mogą się zwiększać w przyszłości koszty, konieczne na rekultywację.

W wyniku analiz stanu terenów zieleni oraz walorów poszczególnych rodzajów zieleni i ich kondycji, można dostrzec licznie występujące zagrożenia.
Z ważniejszych należy wymienić:

1. Nacisk inwestorów na traktowanie obszarów zieleni w dalszym ciągu jako rezerw terenu pod inne funkcje.
2. Zanieczyszczenia atmosferyczne. Od wielu lat obserwowany jest proces obumierania roślinności wzdłuż tras komunikacyjnych. Pyły, gazy przemysłowe (tlenki węgla, azotu, siarki) oraz spaliny (węglowodory, związki ołowiu) powodują skażenie gleby, działają bezpośrednio na części nadziemne.
3. Złe warunki glebowe. Nawierzchnie asfaltowe uniemożliwiają zaopatrzenie gleby w wody opadowe, nie przepuszczają powietrza do gleby, hamują wymianę gazów. Gromadzony w glebie CO_2 wpływa ujemnie na system korzeniowy. Niedobór tlenu zmniejsza przyswajalność składników pokarmowych. Technologie dopuszczające stosowanie chemicznych środków /NaCl, $CaCl_2$/ do likwidacji skutków zimy, powodują katastrofalną degradację gleby.
4. Niekorzystne warunki klimatyczne Wielkopolski; susze letnie w ostatnich kilku latach, szczególnie dotkliwe przy braku urządzeń nawadniających.
5. Prowadzenie działań inwestycyjnych (modernizacja i budowa ulic, budowa urządzeń inżynieryjnych, podziemnych i nadziemnych) powoduje często mechaniczne uszkodzenia korzeni, pni i koron drzew, wpływa na obniżenie poziomu wód gruntowych , często nieodwracalnie niszcząc różne tereny zieleni. W połączeniu z groźbą dalszego ubytku drzew szczególnie przyulicznych wskutek wymienionych już uprzednio zagrożeń jak zanieczyszczenia powietrza, zasolenia i zatrucia gleby usuwanie ich w związku z przebudową ulic i uzbrojeniem terenu niekorzystnie odbije się na mikroklimacie tych dzielnic.
6. Niedoceniano do ubiegłego (1995) roku roli zabiegów pielęgnacyjnych na drzewach przyulicznych.
7. Nie rekultywowanie na bieżąco terenów zdewastowanych i zniszczonych.
8. Przekroczenie pojemności rekreacyjnej wielu terenów zieleni (zieleńce, parki, lasy)

W uchwalonym Miejscowym Planie Ogólnym Zagospodarowania Przestrzennego miasta połączono kreację tzw. miasta zwartego z maksymalnym zachowaniem urządzonych terenów zieleni, drzewami i miejscami porośniętymi szczególnie wartościową roślinnością spontaniczną. W celu przeciwdziałania negatywnym tendencjom zmierzającym do ograniczania terenów zieleni, należy zobowiązywać inwestorów do: zmaksymalizowania powierzchni zieleni (zieleń na stropach), zadrzewień związanych z nowopowstającymi obiektami (lokowanymi w obszarze miasta zwartego) oraz zainicjować proces wzbogacania szaty roślinnej na powierzchniach wokół budynków już istniejących (drzewa, krzewy, pnącza, trawniki itp.).
Należy również zwiększyć nakłady na konserwację oraz rewaloryzację zieleni miejskiej (wraz z wyposażeniem technicznym: systemy nawadniania, drenaż, aeracja itp.) na zagrożonych obszarach oraz wprowadzić ponownie zadrzewienia wybranych alei i ulic (również z niezbędnym wyposażeniem technicznym w koniecznych przypadkach) . Winno się także jak najszybciej zrealizować nowe planowane założenia zieleni przewidziane do wykonania w zainwestowanej części miasta.

Omawiając zagadnienia związane z rozwojem terenów zieleni miasta nasuwają się również uwagi pozamerytoryczne. Istotnym problemem jest porównywalność zbieranych danych. Występują trudności w uchwyceniu dynamiki zachodzących zmian / lub ich braku / jako podstawy analiz dotyczących kondycji zieleni m.Poznania na tle innych miast Polski. Por. tabela.10-1
Zbierając materiały do powyższego opracowania zespół natrafił na duże trudności w uzyskaniu podstawowych informacji (danych statystycznych) o dokładnym stanie posiadania zieleni i o jej rozwoju w ciągu ostatnich lat. Stan taki jest spowodowany w dużej części zbytnim rozdrobnieniem miejskiej zieleni pomiędzy różne służby i brakiem przej-

rzystego podziału kompetencji. Obecna organizacja służb i zarządzania zielenią miejską w Poznaniu rozdzielona jest pomiędzy dwa wydziały Urzędu Miejskiego:
- Wydział Gospodarki Komunalnej prowadzi nadzór nad Zarządem Lasów Komunalnych (ZLK) gospodarującym w podległych mu lasach. ZLK ponadto posiada dwa oddziały: Oddział Produkcji Roślinnej oraz Oddział Konserwacji Zieleni, który wykonuje na zlecenia Wydziału Ochrony Środowiska pielęgnację licznych parków i zieleńcy, dodatkowo, na zlecenia Zarządu Dróg Miejskich, konserwuje fragmenty zieleni tras komunikacyjnych. Wydziałowi Gospodarki Komunalnej podlega również Zakład Budżetowy - Palmiarnia Poznańska zajmujący się eksploatacją palmiarni i utrzymaniem zieleni w Parku Wilsona, oraz Zarząd Dróg Miejskich, do obowiązków którego należy zlecanie konserwacji zieleni tras komunikacyjnych.
Wydział Ochrony Środowiska UM prowadzi nadzór nad ogólnie dostępnymi parkami i zieleńcami zlecając prowadzenie prac konserwacyjnych wykonawcom wyłonionym na drodze przetargu w tym, ponad połowę powierzchni, Oddziałowi Konserwacji Zieleni ZLK.
Utrzymanie takiego stanu może spowodować w przyszłości duże utrudnienia w optymalizacji zarządzania zielenią, racjonalnym wykorzystaniu środków finansowych i wyłonienia priorytetów wśród prac związanych z pielęgnacją i utrzymaniem terenów zieleni.
Stanowi też przeszkodę w prawidłowym programowaniu i harmonijnym rozwoju poszczególnych elementów składowych zieleni w naszym mieście i jest jednym z powodów trudności w przekonaniu decydentów o randze terenów zieleni i konieczności znacznego zwiększenia nakładów finansowych na jej utrzymanie i rozwój.

4. Kierunki rozwoju.

Kierunki rozwoju terenów zieleni zapisane są w Miejscowym Planie Ogólnym Zagospodarowania Przestrzennego m.Poznania oraz w Perspektywicznym Programie Kształtowania i Rozwoju Terenów Zieleni m.Poznania.
Szerszą informację na temat ustaleń planu dotyczących zieleni zawarto w rozdziale p.t. „Ochrona Środowiska Przyrodniczego w Miejscowym Planie Ogólnym Zagospodarowania Przestrzennego m. Poznania". Poniżej zasygnalizowano jedynie najistotniejsze informacje głównie o charakterze formalnym.

A. Plan zawiera ustalenia dotyczące szczególnych form ochrony przyrody: rezerwatów, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych.
Uchwały dotyczące utworzenia i ochrony wspomnianych, szczególnie cennych przyrodniczo obszarów zostały podjęte wyprzedzająco w stosunku do terminu zakończenia prac nad Planem.

Rezerwaty przyrody.
Miejscowy Plan Ogólny Zagospodarowania Przestrzennego miasta Poznania zawiera ustalenia dotyczące obszarów zachowanych w stanie naturalnym i mało zmienionym, ekosystemy, które mają istotną wartość ze względów naukowych, przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych. Proponuje utworzenie wokół rezerwatów przyrody otulin, zabezpieczających ich obszar przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych. Na podstawie materialow opracowanych wyprzedzająco w stosunku do Planu, Rada Miejska Poznania podjęła 10 maja 1994 roku uchwałę w sprawie stanowiska w przedmiocie wzmożenia ochrony rezerwatów przyrody Żurawiniec i Morasko oraz parku zabytkowego w Radojewie, poprzez utworzenie rezerwatu wraz z otuliną pod nazwą „Kokoryczowe Wzgórze"(Uchwała nr CV/612/94)

Użytki ekologiczne.
Stanowią je wyznaczone w planie zagospodarowania 22 obszary (o łącznej powierzchni
1697 ha - bez fortów)wymagające ochrony ze względu występujące na nich pozostałości naturalnych ekosystemów. Tereny te często znajdują się w otoczeniu użytkowanych gospodarczo i zmienionych już przez człowieka terenów.
Uchwałę w sprawie utworzenia użytków ekologicznych Rada Miejska podjęła 10 maja 1994 roku (Uchwały nr nr CV/610/94, CV/611/94).

Zespoły przyrodniczo - krajobrazowe.
Zespoły pzryrodniczo - krajobrazowe zostały utworzone w celu ochrony cennych fragmentów krajobrazu dla zachowania jego wartości estetycznych. Zachowanie naturalnego krajobrazu nie oznacza jednak całkowitego przekreślenia gospodarczej roli omawianych terenów.

tabela 10-1

Zieleń w wybranych miastach wojewódzkich

miasto	pow. administr. miasta/ ilość mieszkańców	powierzchnia zabudowana w ha	powierzchnia leśna w ha				pow.parków i zieleńców		powierzchnia					
			gruntów rolnych	lasy komunalne	lasy państwowe	lasy innej własności	miejskich	w innym zarządzie	zieleni osiedlowej	zieleni przyulicz.	ogródków działk.	zieleni cmentarnej	zieleni na obiektach sportowych	zieleńców tymcz.
Białystok	8975 28000	2726	2613	111	1480	115	103		300	77	246	56	24	-
Bydgoszcz	17448 385200	2879	4039	114	3594	169	308	370	585	110	419	69	112	-
Gdańsk	26203 463902	10000	8620	1080	3465	80	320	100	320	100	970	96	30	-
Kielce	10960 214000	2760	4150	74	1796	103	65	-	367	89	277	48	45	75
Konin	8168 83134	994	3652	1	29	25	18	-	102	14	107	23	17	7
Lublin	14750 340000	4569	5944	1328	-	357	34	35	202	-	291	58	62	187
Łódź	29440 830000	7185	12800	1483 Sk. Państw. w użyt. Gm.	211	487	780	615	844	78	640	210	98	-
Opole	9621 130000	1713	4271	8	830	60	120	67	79	29	221	38	-	1
Poznań	26131 582800	-	8767	2553	1209	209	520	-	460	296	827	235	-	-
Radom	11171 236000	536	5214	32	265	423	67	81	188 + ziel. zakł. 81	21	10	12	20	-
Szczecin	30100 417900		5323	2346	2978	390	277	-	-	-	1187	195	-	-
Wrocław	29284 642300	5329 + pod zabudowę 957	13068	860	886		691	-	314	295	1428	145	257	-

Na obszarze Poznania wyznaczono następujące zespoły:

- zespół przyrodniocz-krajobrazowy Morasko - 24,1 km^2
- zespół przyrodniocz-krajobrazowy Michałówka - 24,2 km^2
- zespół przyrodniocz-krajobrazowy Głuszyna - 28,2 km^2

Łączna powierzchnia - 56,5km^2.

Uchwałę w sprawie utworzenia zespołów przyrodniczo-krajobrazowych Rada Miejska podjęła 10 maja 1994 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Poznańskiego nr 12/94 poz.126
w sprawie utworzenia użytków ekologicznych i zespołów krajobrazowych i ustaleń - uchwały nr nr CV/610/94, CV/611/94).

Celem wprowadzenia wyżej omówionych form ochrony wykorzystano ustawę o ochronie przyrody z 16.10.1991 r. Dz.U. nr 114 poz. 493

B. W Planie zawarto również ustalenia dotyczące omówionych w niniejszym rozdziale rodzajów zieleni a także zwrócono uwagę na pojedyncze, wartościowe drzewa (chronione i wymagające ochrony). Informacje dotycząca pomników przyrody są sukcesywnie uzupełniane przez Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Miejskiego w Poznaniu.
Poniżej przedstawiono najważniejsze informacje na temat pomników przyrody.
Pomniki przyrody stanowią pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupina o szczególnej wartości, odznaczające się indywidualnymi cechami wyróżniającymi je wśród innych tworów. Do chwili obecnej (dane na koniec 1995 roku) za pomniki przyrody uznano 436 egzemplarzy w tym 394 na terenie lasów komunalnych „Dębina". Wykonana w 1995 roku inwentaryzacja wykazała dodatkowo 40 cennych drzew, które należy uznać za pomniki przyrody. Na zdjęciach: dąb o obw. 525 cm rosnący przy ulicy Lubczykowej 22. Na terenie Poznania występuje ponadto 8 alei pomnikowych przy ulicach miasta oraz jedna aleja zabytkowa z 28 platanami (Platanus acerifolia) na terenie zabytkowego

ogrody przy Szpitalu Klinicznym im. Karola Marcinkowskiego przy ulicy 28 Czerwca 1956 roku.

W Perspektywicznym Programie Kształtowania i Rozwoju Terenów Zieleni m.Poznania rozpoznano, jakie obszary leżące w granicach administracyjnych miasta, wymagają natychmiastowego zagospodarowania jako tereny zieleni a także, które wymagają poprawy stanu istniejącego. Zalecenia opracowano uwzględniając, zgodnie z obowiązującym planem zagospodarowania przestrzennego miasta:

- konieczność wypełnienia i rozbudowy istniejących klinów zieleni oraz tworzenia nowych,
- praktyczną realizację zadań w uchwalonych zespołach przyrodniczo - krajobrazowych
- naglącą potrzebę realizacji w terenie zadań związanych z ochroną rezerwatów i użytków ekologicznych.

Realizacja następowałaby poprzez stopniowe wprowadzanie zalesień i zadrzewień, ochronę i tworzenie biologicznych osłon cieków wodnych, piętrzenie nowych, małych zbiorników wodnych itp.

Opracowanie przewiduje budowę zieleńców, realizację parków osiedlowych i spacerowo wypoczynkowych, rewaloryzację obiektów zaniedbanych, ochronę i restytucję alei, uzupełnienie obiektów zieleni towarzyszącej komunikacji oraz uporządkowanie i pielęgnację zieleni fortów, cmentarzy itp. Wzrastające zagrożenia będące wynikiem antropopresji i innych czynników o negatywnym działaniu mogą powodować stopniową degradację i dewastację wielu cennych, otoczonych ochroną obiektów zieleni.

5. Podsumowanie

Koniecznymi do spełnienia warunkami mogącymi poprawić sytuację w zakresie zieleni, są:

*zwiększenie środków finansowych na realizację zieleni w mieście

* włączenie się społeczności lokalnych w urządzanie i pielęgnowanie niewielkich fragmentów zieleni (przedogródki, zieleń w podwórzach, na dziedzińcach, w pasażach itp.).

* integracja służb miejskich zajmujących się realizacją i pielęgnowaniem terenów zieleni

* prowadzenie monitoringu, obejmującego niezbędne dane, m.in.:

- aktualne powierzchnie składnikow zieleni
- identyfikację zagrożeń i ich przyczyn
- dane dotyczące nowych realizacji
- dane o jednostkach zarządzających.

LITERATURA:

1 Architektura / miesięcznik/ 1953r nr 6

2 Czarnecki Wł. Poznań 1968 - Planowanie miast i osiedli cz.III

3 Durden A. Praca dyplomowa wykonana w IGF UAM pod kierunkiem prof. Żyndy Poznań 1991/92 Mapa terenów zieleni miasta Poznania

4 Goryńska I. - Parki zabytkowe m.Poznania, 1993 /materiał MPU/

5 Inwestaryzacja starych cennych drzew na terenie miasta Poznania „Drog-Las " praca pod kierunkiem dr inż. B. Kamińskiego Poznań 1995.

6 Lisiak Ł. Zieleń dawnych fortyfikacji na terenie m. Poznania - praca magisterska wykonana w Katedrze Terenów Zieleni Akademi Rolniczej w poznaniu pod kierunkiem prof. Z. Habera

7 Ludwiczak I. z zespołem, „Zapis ustaleń z zakresu ochrony środowiska przyrodniczego i przyrodniczo-kulturowego w Miejscowym Planie Ogólnym Zagospodarowania Przestrzennego m. Poznania"; MPU, grudzień 1994.

8 Łukasiewicz A. Zachowanie najcenniejszych terenów środowisko twórczych warunkiem racjonalnego kształtowania środowiska naturalnego w aglomeracji poznańskiej Poznań 1991.

9 Łukasiewicz A. Kryteria prawidłowego rozwoju terenów zieleni w aglomeracjach miejskich na przykładzie m. Poznania.

10 Miasto - Przyroda - Przyszłość - materiały z konferencji naukowo technicznej SITO Poznań 1994.

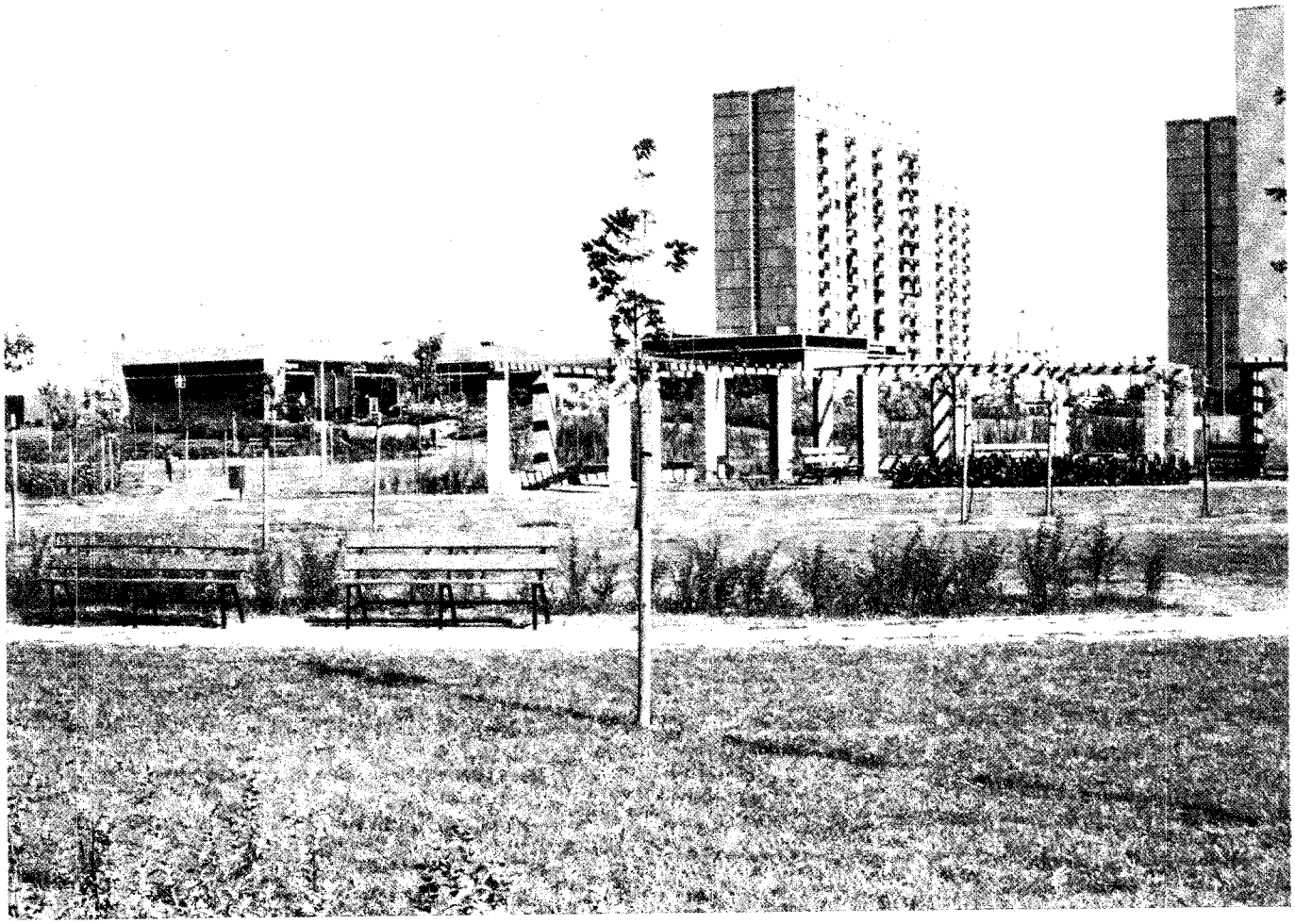
11 Perspektywiczny program kształtowania i rozwoju terenów zieleni miasta Poznania - praca zbiorowa pod kirunkiem prof. Zb. Habera - Katedra Terenów Zieleni Akademii Rolniczej 1994.

12 Rocznik Statystyczny - miasto Poznań- 1986 i 1995.

13 Materiały na 30-lecie Zarządu Lasów Komunalnych miasta Poznania, Poznań 1995.

Zdjęcia wykonali: St. Balcerkiewicz, M. Lisiecka, I. Ludwiczak, W. Potapowicz.

Mapy do rozdziału 10 wykonała Mirosława Lisiecka.

Zdjęcie 10-13 **Park ul. Serbska i Rakoczego**